Revista FAMILIA – o revistă de cultură (1865-1906)

Asist. univ. drd. *Claudia DOROFTEI*
Universitatea din Oradea

Începuturile presei româneşti din Ungaria si Transilvania sunt legate de trezirea la conştiinţa naţională a poporului roman, de eforturile depuse de intelectualitatea română la sfârşitul secolului al XVIII-lea şi începutul secolului al XIX-lea pentru afirmarea pentru cultură a idealurilor naţionale. Mijlocul cel mai proprice de dezmorţire a sentimentelor şi de trezire la viaţa naţională şi spirituală proprie îl constituie cultivarea limbii si a ştiinţei, îndeosebi a filologiei si istoriografiei. (1)

Un succint excurs istoric privind evoluţia presei românilor din Transilvania, din părţile sale vestice şi din marile oraşe ale imperiului, Viena si Budapesta, relevă faptul că după revoluţia de la 1848-1849, mai cu seamă în timpul regimului liberal şi în primul deceniu al dualismului austro-ungar, mişcarea culturală a românilor aflaţi sub stăpânirea străină a afirmat organe de presă viabile, puternic ataşate cauzei poporului, adevărate tribune de luptă si trăire în conştiinţa românească, al căror aport se identifică cu însăşi istoria luptelor din a doua jumătate a veacului al XIX-lea care au apărat cu sfinţenie cauza Transilvaniei.

Unele ziare şi reviste româneşti au avut o apariţie scurtă, dar cele mai multe, biruind vicisitudinile iscate de către autorităţi, au rezistat cu vrednicie, fără îndoială prin străduinţa unor intelectuali luminaţi si concursul publicului cititor, adică urmaţi de popor, de către masele largi romaneşti de la sate, târguri şi oraşe, dovedind la nivel transilvan şi naţional chiar, o dezvoltare paralelă, o comuniune spirituală militară, manifestându-se ca adevărate şcoli politice şi culturale ale românilor din Transilvania, de pretutindeni. (2)

Viaţa cultural-literară a românilor ardeleni aflaţi sub dominaţia habsburgică a constituit unul din avanposturilor luptei de veacuri pentru afirmarea voinţei naţionale şi pentru Unire. Jumătatea secolului al XIX-lea a marcat momentul strângerii forţelor „inteligenţei" româneşti cu preocupări literare la nivelul unui sistem de uniune de crez si ideal. În această atmosferă, în care literatura ardeleană începea să dea roade, se simţea acut nevoia unui periodic literar specializat, în paginile căruia să se poată desfăşura condeiele artistice ale naţiunii. (3)

BDD-A27134 © 2004 Editura Universităţii din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:01:55 UTC)

Intenţia lui Vulcan de a edita o revistă culturală şi literară proprie datează de la începutul activităţii sale gazetăreşti. O astfel de realizare din domeniul culturii si literaturii pretindea, în condiţii specifice ale românilor din Ungaria, o pregătire temeinică pentru a i se aşeza o bază trainică, cu cât mai mult cu cât primele încercări de a fonda periodice au eşuat. Vulcan trece la realizarea idealului mărturisit în mai multe articole numai după ce crease toate condiţiile şi după ce dobândise, între 1859-1865 o oarecare experienţă în domeniul ziaristicii. La vârsta de 24 de ani, Iosif Vulcan, la 5 aprilie 1865 - se adresează Locotenenţei din Buda cu cererea pentru publicarea unei reviste literare ce avea să poarte titlul de **Familia**. (4)

Titlul revistei lui Vulcan – aşa cum reiese şi din articolul program, formulat într-un stil atrăgător, simulând o conversare cu cititorii are o dublă semnificaţie: năzuinţa de a se adresa fiecărei familii româneşti în parte şi „familiei" mai mari, de fapt întregii naţiuni; pe de altă parte, o revistă concepută în acest sens şi care lua în considerare stadiul de dezvoltare a vieţii sociale şi culturale a românilor din a doua jumătate a secolului al XIX-lea nu se putea angaja doar la propagarea vreunui curent literar sau ideal pur estetic.

În ceea ce priveşte programul, acesta este cât se poate de limpede, un program nu pur literar, ci social, atotcuprinzător, care conţine atât scopurile culturale urmărite cât şi motivele care l-au îndemnat să editeze revista **Familia**. Două idei care se desprind din programul tânărului redactor: năzuinţa de educare în spirit naţional şi ridicarea maselor prin cultură. De menţionat este şi observaţia lui Vulcan după care **Familia** *„nu se va ocupa de politică, ci va vorbi sincer, simplu si curat despre tot ce nobilează inima*, *inavuţeşte cunoştinţele noastre*". Vulcan urmărea să asigure cititorilor săi o educaţie multilaterală, de aici caracterul enciclopedic al revistei sale, popularitatea de care s-a bucurat, precum si longevitatea ei. (5)

Literatura a ocupat un loc de frunte in paginile revistei lui Vulcan, dar nu în exclusivitate, deoarece o gazetă literară, în sensul restrâns al cuvântului, ar fi fost incompatibilă cu programul său social, reducând posibilităţile de instruire si educare a neamului său. **Familia** ca o revistă pur literară – in ciuda faptului că ea a fost destinată în primul rând intelectualităţii şi micii burghezii de la oraşe şi sate, ar fi rămas fără cititori. Numai prin diversitatea şi bogăţia informaţiilor, prin abilitatea cu care a ştiut să ofere lecturi interesante şi utile pentru cititori cu pretenţii si gusturi deosebite, prin caracterul ei deschis spre toate problemele esenţiale ale naţiunii reuşise Vulcan să asigure apariţia *„foii enciclopedice şi beletristice cu ilustraţiuni*" timp de aproape 42 de ani.

Însemnătatea **Familiei** constă tocmai în faptul că a fost publicată pentru mase largi de cititori care acum făceau primii paşi spre o viata

BDD-A27134 © 2004 Editura Universităţii din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:01:55 UTC)

culturală națională, ducând lumina şi grai românesc în cele mai îndepărtate sate şi cătune. Se angajase la o muncă încordată de lămurire şi maturizare culturală a poporului român, netezindu-i calea spre o civilizație şi o viață mai modernă.

Fără a aduce modificări esențiale de structură şi formă, Vulcan reuşeşte să editeze o revistă cu care se putea mândri şi care ocupă un loc deosebit de important în cultura şi literatura romană. (6)

După un număr de probă din 6 mai, la 1 iunie 1865, la Budapesta apare revista **Familia** „foaie enciclopedică şi beletristică cu ilustrațiuni", care va deveni din 5/18 octombrie 1870 *„totodată organul publicațiunilor societății pentru fond de teatru român (național)"*. (7) Revista a impus cu precădere in părțile vestice ale Transilvaniei, un stindard național de care cercurile conducătoare ale Ungariei au fost nevoite să țină seama datorită permanentei şi indistructibilei solidarități în care această revistă s-a aflat cu masele româneşti. Cu toate că încă din primele numere **Familia** şi-a manifestat, în mod evident declarativ şi evitant, caracterul apolitic, la 1876-1878, în condițiile în care cercurile reacționare austro-maghiare au încercat reprimarea oricăror manifestări de solidaritate a românilor din Transilvania şi Ungaria cu cauza fraților de peste Carpați, s-a alăturat deschis cauzei naționale propagând cu vrednicie in capitala Ungariei, în părțile vestice ale Transilvaniei, în Crişana, Maramureş şi Banat, idealul independenței de stat a României.

De la început se adună în jurul **Familiei** un cerc larg şi prestigios de colaboratori din toate părțile locuite de români: T. Cipariu, G. Bariț, V. Alecsandri, B.P. Haşdeu, Alex. Roman etc.

Revista va oferi cititorilor, pe lângă numeroase ştiri politice din actualitate, frecvente noutăți şi consemnări din viața literar-artistică a românilor din Transilvania, Ungaria şi România. Este urmărită cu atenție orice mişcare de presă, fiind aplaudată fiecare nouă apariție publicistică şi regretată fiecare dispariție. Este de remarcat permanentul apel pe care Iosif Vulcan îl adresează cititorilor de a susține revistele. El deplânge indiferența pe care ei o manifestă față de unele publicații.

Revista **Familia** constituie un caz unic in analele publicisticii noastre atât prin longevitatea ei de patru decenii, cât şi prin utila şi armonioasa alcătuire a cuprinsului ei scriptic şi iconografic. Iosif Vulcan a înțeles din prima clipa cum trebuie să-şi organizeze foaia, al cărei calup a rămas timp de 40 ani neschimbat, pentru că a ştiut din prima clipă cui trebuie să se adreseze şi ce trebuie să-i comunice. (8)

Diversitatea domeniilor de acțiune a revistei se dovedeşte din primul ei an. Pe lângă unele originale (Floarea de pe Cerna a lui I. Sieptianu), o

BDD-A27134 © 2004 Editura Universității din București
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:01:55 UTC)

scriere de altfel minoră, **Familia** publică romane în traducere (Alexandre Dumas - Colinde) versuri de V. Hugo (în traducere de Iosif Vulcan).

Dintre poeţii si prozatorii cultivaţi şi sprijiniţi de revistă se remarcă de la început cu o activitate susţinută Iulian Grozescu, I.C. Drăgescu, V. Ranta Buticescu, Paul Draga, Alexandru Onaciu ş.a.

Lista colaboratorilor este foarte largă şi ea demonstrează caracterul deschis al publicaţiei în sensul că nu a impus restricţii de curent sau de formaţiuni literare.

Episodul cel mai însemnat din existenţa **Familiei** este cel legat de debutul lui Eminescu. Alături de poezia *„De-aş avea..."* care nu depăşeşte cu mult nivelul altor versuri publicate până atunci în revistă, se citesc în celebrul număr 6 din 25 februarie/ 9 martie 1866 - în al doilea an de apariţie al revistei.

Nu se poate spune că gestul revistei de a publica un prea tânăr poet si de a-l primi „cu bucurie" este izolat. Foarte mulţi tineri aspiranţi la „gloria poeziei" au găsit înţelegere şi mai ales spaţiu tipografic în coloanele **Familiei** (ex. M. Pompiliu). (9)

De la început sunt stabilite in revistă contacte cu literatura universală prin traduceri diverse în proză şi versuri, prin portretele primei pagini sau chiar prin studii de popularizare a literaturii străine (se remarcă în numărul 29/1866 studiul lui I. Hodoş, *Discursuri despre istoria literaturii italiene* – unde sunt oferite date critice asupra lui Dante, Petrarca, Boccaccio). (10)

Familia trebuia să pătrundă în fiecare cămin românesc şi să strângă în jurul aceleiaşi mese, la care prezidă capul familiei, mădularele ei de felurite vârste, atenţi la lectura ultimului număr al foaiei. Idealul lui Vulcan a fost *familia culturală* şi acest ideal l-a afişat tot timpul în frontispiciul revistei, care deşi s-a schimbat de câteva ori, a urmat mereu icoana aceleiaşi erminii: în jurul mesei, tata citeşte revista, probabil cu voce tare, mama coase, dar ascultă, fata cea mare este la pian, tânărul e în faţa unui şevalet, un adolescent e cu cartea în mână, iar fetiţa mezina e cu ochii la mâinile mamei.

Începuturile **Familiei** au fost modeste iar în primul ei an de apariţie nici nu se deosebea aproape cu nimic de predecesoarele ei. Vulcan a căutat să publice informaţii despre toate evenimentele mai importante din ţară şi de peste hotare să prezinte activitatea personalităţilor, evenimente ale istoriei si culturii universale, îmbogăţind astfel cunoştinţele cititorilor săi.

Revista apare la început de trei ori pe lună iar ceva mai târziu, dat fiind succesul înregistrat, săptămânal, proprietarul, redactorul şi editorul ei fiind timp de 42 de ani Iosif Vulcan.

Nu şi-a modificat formatul în tot cursul îndelungatei apariţii, suferind doar o schimbare de sediu, la 27 aprilie 1880, de la Pesta la Oradea.

BDD-A27134 © 2004 Editura Universităţii din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:01:55 UTC)

S-a menţinut constantă şi structura de organizare a revistei. Aproape fiecare număr inserează pe prima pagină, sub mult cunoscutul sau frontispiciu, un portret al câte unei mari personalităţi cultural-politice de la noi sau din lume, însoţit de un text biografic. Se publică apoi creaţii în proză şi poezie, originale sau traduceri, apoi studii de istorie, lingvistică, folclor. Finele publicaţiei este dedicat rubricilor de ştiri politice. *„Ce e nou?”*, de noutăţi literare (Literatura si arta), de *Conversare cu cititoarele*, jocurilor de rebus, poştei redacţiei. (11)

In revistă apar o mulţime de articole instructive: impresii de călătorie, scrieri într-un stil degajat şi familiar despre artă, educaţie, amor, artă plastică, muzică, modele de broderie etc. Cu scop educativ este publicat, in 1872 (nr. 8 şi următorul), ciclul de epistole estetice către o copilă, traduse din Ch. Oeser de G. Bariţ, portretele şi biografiile unor compozitori de reputaţie mondială ca de exemplu, al lui Rossini, Berlioz, Liszt ş.a. O mare atenţie a acordat revista lui Vulcan artelor plastice, înregistrând chiar din primul număr expoziţiile organizate în Transilvania, România şi peste hotare şi publicând articole despre mişcarea plastică a vremii, arta cultă şi cea populară, despre necesitatea înfiinţării unui muzeu naţional. (12)

Fiind contemporană cu evenimentele de maximă importanţă, atât pe plan european (războiul franco-prusac, Comuna din Paris), cât şi pe plan naţional (războiul pentru independenţă) revista se constituie ea însăşi ca un însemnat izvor documentar. Se poate afirma că toate evenimentele istorice mai importante din jumătatea a doua a veacului trecut, cu întreaga lor desfăşurare şi semnificaţie, şi-au găsit în mod amplu oglindirea în paginile **Familiei**, fiind comentate cu perseverenţă.

După 15 ani de apariţie la Budapesta, Iosif Vulcan, în primăvara anului 1880, decide să mute redacţia **Familiei** la Oradea, unde revista continua să apară fără întrerupere până la sfârşitul anului 1906.

Elementele care l-au determinat pe Vulcan să acţioneze într-un asemenea fel trebuiesc căutate în convingerea acestuia ca apariţia revistei **Familia** într-un oraş de la extremitatea vestică a spaţiului locuit de români este nu numai necesară, ci si stimulativă. Aceasta idee este formulată de însuşi proprietarul şi redactorul revistei într-un articol. În *„calitatea în care mă aşez în acest oraş* – menţionează Vulcan – *doară voi putea face mai bun serviciu naţiunii mele, căci voi tinde a împlini o lacună”*.

Pentru a-şi putea menţine prestigiul obţinut printr-o activitate publicistică de mai bine de un deceniu şi jumătate, precum şi pentru a fi mai folositor neamului său, redactorul responsabil al **Familiei** a considerat că este oportun să-şi stabilească sediul redacţiei acolo unde se simţea mai de multă

BDD-A27134 © 2004 Editura Universităţii din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:01:55 UTC)

vreme necesitatea unei publicaţii româneşti militante, revista producând un incontestabil reviriment în viaţa culturală a românilor din Crişana.

Numărul 32 din 9 mai al **Familiei** – va apare în oraşul de pe Crişul Repede, cu el inaugurându-se un nou şi important capitol al istoriei presei româneşti din Crişana. Fiind de câteva decenii una din cele mai citite publicaţii româneşti, fapt atestat de marele număr de abonaţi redactorul ei responsabil a transformat-o într-o autentică tribună de luptă şi de propagare a ideologiei naţionale. (13)

Sumarul revistei se menţine şi în perioada 1880-1906 în tiparele sale anterioare, cu unele modificări şi fireşti înnoiri. Fiind o publicaţie enciclopedică, materialele cuprinse în pagini au fost structurate pe mai multe rubrici cu intenţia de a oferi lectură pentru toate categoriile de cititori, din mediul urban şi rural. Revista şi-a consacrat spaţiul publicării de creaţii beletristice, articole şi studii ştiinţifice, însemnări despre viaţa socială şi evenimentele politice, comentarii estetice şi informaţii documentare despre manifestările culturale ale vremii. Din multitudinea de personalităţi despre care s-a scris în revistă reţinem: T. Vladimirescu, M.Kogălniceanu şi Avram Iancu; Andrei Şaguna, Alex.Roman, George Barițiu, Partenie Cosma, Ioan Rațiu si Vincențiu Babeş, C.A.Rosetti, N.Crețulescu, Lascăr Cartagiu, Ion C.Brătianu, Tache Ionescu, D.A.Sturdza. (14)

Bogatul material pe care îl cuprinde revista a prilejuit scrierea a numeroase studii şi articole, în care au fost reactualizate aspectele literare şi artistice, relevându-se rolul publicaţiei orădene în formarea gustului estetic al cititorilor.

Revista a publicat nuvele, schiţe, fragmente de romane (unele traduse din literatura străină), piese de teatru (şi traduceri, adaptări, localizări), studii de istorie literară şi culturală, articole de teorie literară, „suveniri si notiţe" de călătorie în spaţiul românesc şi în câteva ţări europene. (15)

În coloanele revistei se întâlnesc nume ale unor scriitori de prestigiu din România şi Transilvania, alături de alţii mai modeşti, care contribuiau la întreţinerea unei diversităţi de preocupări literare. **Familia** a stimulat si creaţia poetică transilvăneană, atât prin frecventele încurajări şi dezbateri favorabile, cât şi prin generozitatea cu care a găzduit în paginile sale producţiile literare ale unor începători. (16)

Revista **Familia** a fost de la început şi mai ales după 1880 o revistă a întregii literaturi româneşti. Ea nu a fost numai o publicaţie de interes local ci, pentru că a avut o circulaţie largă, a fost citită în toate ţinuturile locuite de români. Numai aşa se poate explica faptul că multe talente tinere şi scriitori de prestigiu işi trimit creaţiile literare la revista lui Vulcan.

BDD-A27134 © 2004 Editura Universităţii din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:01:55 UTC)

Mediul din Oradea părea a fi mai prielnic pentru propagarea ideilor naţionale şi apărarea drepturilor culturale ale poporului român. Aducerea mai aproape a **Familiei** de românii din Transilvania a fost necesară, după Vulcan, şi din cauza că *„de câţiva ani încoace...spiritul naţional a lâncezit mult in românii de dincoace de Carpaţi*". Vulcan vrea să fie în mijlocul poporului său, unde revista să poată să constituie un sprijin mai eficace în dezvoltarea vieţii culturale şi literare, în trezirea naţiunii din „întunericul amorţirii" şi nepăsarea ce „ne întâmpină pretutindeni". Mutarea revistei **Familia** la Oradea coincide cu înviorarea vieţii literare din Transilvania şi România, la care contribuie la rândul ei şi **Familia** prin renunţarea la direcţia Şcolii latiniste şi îmbrăţişarea unei literaturi cu un pronunţat caracter popular şi naţional, convergând cu mişcarea literară a „Junimii". (17)

În concepţia lui Vulcan răspândirea culturii şi ţinerea trează a conştiinţei naţionale constituiau, în împrejurările specifice ale epocii, mijloace mult mai trainice şi utile decât cele politice în lupta pentru conservarea etnicului românesc. O deosebită atenţie acordă revista lui Vulcan culegerii şi valorificării creaţiilor populare în *„dezmorţirea sufletelor"* şi în dezvoltarea artei şi literaturii naţionale.

De la început predomina interesul pentru istorie şi folclor, încurajând o literatură cu un pronunţat caracter naţional şi popular, menită să îndeplinească atât o funcţie politică şi etică, cât şi una estetică.

Orientarea tot mai pronunţată a lui Iosif Vulcan spre comoara păstrată de popor în credinţele şi obiceiurile sale a creat condiţii favorabile pentru dezvoltarea literaturii române din Transilvania. În revista **Familia,** folclorul şi creaţiile literare culte inspirate din viaţa poporului, primesc un spaţiu considerabil. Iosif Vulcan a militat pentru o literatură cu caracter popular, plină de optimism, încredere în viaţa şi într-un viitor mai frumos, revista **Familia** manifestând o preocupare statornică pentru valorificarea creaţiei folclorice. (18) În acest sens – Iosif Vulcan înfiinţează alături de revista din Oradea – o publicaţie, **Şezătoarea** care va avea drept principale preocupări culegerea şi comentarea poeziei populare. În activitatea sa Iosif Vulcan este competent susţinut de doi dintre cei mai însemnaţi folclorişti ai timpului, Simion F. Marian si Athanasie M. Marinescu.

Ca să înţelegem pe deplin rolul pedagogic, formativ al **Familiei** e bine să luăm în discuţie şi importanţă pe care revista orădeană o acordă istoriei naţionale. De la început istoria e la fel de bine reprezentată în coloanele ei ca literatură. **Familia** va oglindi lupta pentru formarea unei limbi literare, cercetarea tradiţiilor şi monumentelor noastre istorice. (19)

În cele ce priveşte limba literară, Iosif Vulcan participă şi el prin revista sa la discuţiile în jurul acesteia şi al sistemului ortografic. Vulcan a

BDD-A27134 © 2004 Editura Universităţii din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:01:55 UTC)

acordat întotdeauna o mare atenție problemelor de limbă. În cadrul unor rubrici ca *Salon*, *Conversare cu cititoarele* sau *Să ne curățim limba* dezbate cu regularitate unele probleme legate de păstrarea şi cultivarea limbii materne şi totodată îşi informează cititorii despre disputele lingviştilor. Fără a intra în detalii, redactorul **Familiei** intervine prin articole sau cuvântări, când sunt tratate chestiuni de principiu. Două sunt ideile principale propagate de Vulcan: necesitatea creării unei limbi literare, la temelia limbii literare şi literaturii naționale trebuie să stea limba vorbită de popor. (20)

Meritul cel mai de seamă al **Familiei** este acela că dacă n-a lansat un scriitor, l-a pus în circulație. Pentru întâia oara în Transilvania, ea a pus la îndemâna cititorilor poezia lui Eminescu, a lui D. Zamfirescu, a lui A.Macedonski, Vlahuță sau proza lui Creangă, Caragiale, Delavrancea.

Începând cu 1880 – în **Familia** publică poezii, cronici rimate şi schițe D. Zamfirescu pe care le semnează uneori „Don Padil". Apare apoi un Vlahuță (1884), un Delavrancea (1885), un Coşbuc, semnând cu pseudonimul C. Boscu (1885) poeziile Două întrebări şi Unde zbor, apoi Goga (1897) şi Agârbiceanu (1901). Şi Slavici publică puțin în Familia, deşi era ardelean de origine. Aşadar, scriitorii noştri cei mai de seamă şi-au găsit adăpost în coloanele revistei: Bolintineanu, Bolliac, Heliade, Haşdeu, Alecsandri, Eminescu, Creangă, Coşbuc, Goga si Agârbiceanu.

Prezența scriitorilor români din toate regiunile țării a devenit o permanență şi o tradiție la **Familia**, reprezentând astfel o şcoală literară, o furnizare de modele de imitat şi urmat. Acest schimb continuu de valori de la o provincie la alta, de la un scriitor la altul a constituit şcoala **Familiei**, mulți dintre ei formându-se la această şcoală a cărturarului bihorean.

Revista orădeană a pus un accent deosebit şi pe arta spectacolului teatral şi muzical. Ştirile şi notele despre reprezentațiile teatrale din satele şi oraşele Transilvaniei, Crişanei, Banatului şi Maramureşului, inserate în **Familia** decenii de-a rândul, constituie un material informativ important. (21) În afară de literatură beletristică, Iosif Vulcan şi revista sa vor dovedi un interes constant pentru problemele teatrului. Vulcan a fost de fapt unul dintre animatorii de baza ai *Societății pentru fond de teatru român* căreia i-a oferit publicația sa în vederea propovăduirii principiilor ei. Iosif Vulcan urmăreşte în egală măsură dezvoltarea literaturii dramatice la noi, publicând o serie de piese originale, controlând critic producția dramaturgilor de la noi. (22)

Vorbind despre critică şi înainte de-a-l judeca pe Vulcan, trebuie să avem în vedere (înainte de toate) condițiile în care a avut loc această activitate, când lipsa stringentă a unei adevărate literaturi l-au determinat să practice o critică judecătorească, deseori indulgentă şi să salute fiecare

BDD-A27134 © 2004 Editura Universității din București
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:01:55 UTC)

apariție nouă cu entuziasm. (23) Pentru ultima perioadă de apariție a **Familiei**, în ceea ce priveşte orientarea sa critic-literară, trebuie amintită activitatea originală şi îndrăzneață a lui Ilarie Chendi. Prin el şi prin studiile de estetică ale eruditului Iosif Blaga nivelul teoretic al revistei creşte simțitor, dar din păcate acest fapt nu influențează deopotrivă producția artistică. Critica **Familiei** nu a fost sprijinită îndeajuns – acest lucru a contribuit desigur la scăderea valorii creației în proză sau versuri.

Au existat şi alte preocupări, mai mult sau mai puțin largi, de la caz la caz, față de evenimentele ştiințifice din cele mai diverse domenii: fizică, astronomie, chimie, geologie, geografie, biologie, medicină, agricultură, silvicultură etc. Sunt redate numeroase acte ştiințifice româneşti şi străine, descoperiri, invenții, revista având chiar o rubrică specială de acest fel. De asemenea, în foarte multe cazuri, găsim date, mai mult sau mai puțin detaliate, cu privire la viața şi activitatea a numeroase personalități, dintre care menționăm pe fizicienii şi astronomii G.Galilei, G.Bruno, Copernic, Kepler, Newton, Galvani, Toricelli, J.Watt, Volta, Marconi etc.; chimiştii P.Poni, A.Babes, C. Istrati, Mendeleev, A.Nobel; geografii geologii C.Hepites, S.Mehedinți, G.M. Murgoci etc. (24)

Nu scapă din paginile revistei nici aspecte ale activității a numeroase societăți, instituții şi ale unor manifestări ştiințifice româneşti şi străine, chiar internaționale în multe cazuri. Astfel, cititorii bihoreni, în primul rând, iau cunoştință cu evenimentele ce aveau loc în cadrul Societății de Ştiințe din Bucureşti, a Societătii Academice Române, apoi a Academiei Române. De asemenea, a Societătii Medicilor şi Naturaliştilor din Iaşi, Societății Geografice Române, Societății Farmaciştilor din Bucureşti, a numeroase Societăți studențeşti, congrese din diverse domenii. Unul din membrii Academiei Române a fost însuşi Iosf Vulcan, în acest fel cunoscând îndeaproape activitatea celui mai înalt for ştiințific românesc. În paginile reviste sale Vulcan instituie chiar o rubrică aparte cu privire la Academia Română, în care nu putem spune că repetă doar Analele, ci dă, de multe ori, numeroase informații şi date originale. Cu numeroşi oameni de ştiință români avea chiar relații personale dintre cele mai bune, cunoscându-le îndeaproape preocupările, casa, locul de muncă, aşa cum au fost V.Babeş, D.Brândza, Gr.Stefănescu, P.Poni ş.a. (25)

O serie de materiale ale revistei se ocupă direct sau indirect de activitatea unor muzee şi grădini botanice, ca cele din Bucureşti, Iaşi, Sibiu etc. Apoi, în paginile revistei este relevată, în masură diferită, activitatea ştiințifică ce se desfăşura în cadrul universităților din Bucureşti, Iaşi, Cluj, cât şi din străinătate. Nu scapă nici publicarea de informații cu privire la viața şi activitatea unor animatori ai ştiinței, dintre care amintim doar pe cunoscutul om politic român, Vasile Adamachi.

BDD-A27134 © 2004 Editura Universității din București
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:01:55 UTC)

Propunându-şi în mod direct şi răspândirea ştiinţei în rândul maselor largi de oameni, revista propagă, de cele mai multe ori indirect însă, şi ateismul, prin explicarea ştiinţifică, în paralel cu cea biblică, a fenomenelor din natură, apoi, prin popularizarea vieţii şi activităţii unor oameni de ştiinţă declaraţi duşmani ai religiei, ca Victor Babeş, Ch.Darwin şi alţii şi, uneori chiar prin materiale, care şi astăzi sunt de mare actualitate, ca cele referitoare la mişcarea corpurilor cereşti, formarea sistemului solar, a Pământului, a continentelor, originea vieţii şi a omului, evoluţia lumii organice în general şi mai rar, dar totuşi meritoriu şi deosebit de semnificativ pentru spiritul vremii, materiale de combatere directă a Bibliei. (26)

S-a insistat în mai multe rânduri asupra bogăţiei şi varietăţii materialului istoriografic publicat în revista **Familia,** material capabil să ofere, la o privire de ansamblu, o imagine cuprinzătoare a fenomenului istoriografic românesc, prin aceasta înţelegând şi integrarea acestuia în istoriografia generală europeană din a doua jumătate a veacului trecut. Se poate afirma chiar că realizările Familiei în această direcţie nu au fost egalate în epocă de nici una dintre celelalte publicaţii culturale româneşti transilvănene.

Alături de prezentarea pe larg a activităţii unor istorici români, de popularizare în amănunt a operelor lor, fie ele sinteze importante sau studii de mai mică amploare, un loc aparte îl ocupă în paginile revistei lui Iosif Vulcan semnalarea prezenţei istoricilor români consacraţi în contextul ştiinţific european. Cele afirmate cu privire la istoriografie pot fi, de altfel, extinse, ca idee, şi de alte domenii, bogăţia informaţiei izvorând din interesul manifestat de **Familia** faţă de tot ce reprezenta la ora aceea România pe plan internaţional şi, dat fiind profilul revistei, în primul rând ca afirmare pe plan cultural-ştiinţific.

Perioada de apariţie a **Familiei** se suprapune epocii de afirmare puternică a istoriografiei române pe plan european. Dobândirea autorităţii în materie a fost consacrată şi prin alegerea istoricilor români ca membri ai unor prestigioase societăţi ştiinţifice internaţionale. (27)

Revista **Familia** s-a ocupat pe larg, în zeci de articole şi note, de relevarea contribuţiei istoricilor noştri la sporirea prestigiului ştiinţei pe care o serveau în lume. Meritele **Familiei** privind evidenţierea activităţii desfăşurate în străinătate de istoricii români în ultimele trei decenii ale secolului al XIX-lea şi de înregistrare a eforturilor şi realizărilor istoriografiei noastre pentru situarea sa la nivel european, sunt remarcabile. **Familia** a fost, în a doua jumătate a secolului al XIX-lea – una din revistele culturale româneşti care oferea publicului informaţii prompte si detailate asupra activităţii cercurilor ştiinţifice din jurul Academiei Române. (28)

BDD-A27134 © 2004 Editura Universităţii din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:01:55 UTC)

După anii 1900 suntem martorii unor prefaceri economice, sociale şi politice. În urma unei politici naţionale intolerante şi restrictive, relaţiile dintre guvernul de la Budapesta şi naţionalităţi devin tot mai încordate, reprezentanţii politici ai românilor transilvăneni renunţă la „pasivitate" şi adoptă o atitudine politică combativă. În literatură apar alte idealuri, tendinţe şi curente. Grupările literare de la sfârşitul secolului al XIX-lea şi începutul secolului XX tind spre a impune o ideologie literară precisă, iar disputele dintre ele aduc în viaţa literară o polarizare şi confruntare de opinii ce pun pe scriitori în faţa unor dileme fără precedent. (29)

La 27 mai/8iunie 1904 se sărbătoreşte la Oradea jubileu de 40 de ani de la fondarea Familiei. Cu prilejul acestei mari sărbători a neamului românesc, Vulcan scoate un număr jubiliar cu contribuţia a 51 de colaboratori. (30) Aşadar, momentul cel mai însemnat din ultima etapă a existenţei Familiei este jubileul de 40 de ani, de la fondarea revistei, ceea ce dă prilej venerabilului jurnalist să facă bilanţul realizărilor, să evoce condiţiile sociale şi culturale pe care-l avusese în viaţa intelectuală a românilor din Ungaria. La sfârşitul anului 1903, pregătindu-se de jubileu, Vulcan scrie următoarele: *„Pornită pe timpul când şcoli superioare româneşti de fete nu existau deloc, pentru o generaţie de femei din clasele noastre mai înalte, Familia le-a fost şcoala de limbă română, ea le-a dezvoltat gustul de citire, ea le-a introdus operele scriitorilor noştri de valoare... A scrie istoricul acestor 40 de ani ar fi poate unele momente interesante pentru fazele progresului nostru cultural. Lucrarea aceasta ar prezenta publicului un caleidoscop în care speranţe, visuri şi iluzii se perindau cu dezamăgiri, descurajări şi deprimări...Fie cât de modest succesul pe care Familia l-a obţinut în presa periodică, fie cât de mic rezultatul ce a produs în promovarea culturii naţionale, va fi având şi ea un merit care întrece pe al tuturor celorlalte publicaţii româneşti de felul ei şi anume acela că în 40 de ani a stat neclintit la postul sau şi astfel astăzi în toată presa românească este cea mai veche publicaţie periodică literară".* (31)

Deşi **Familia** a fost sistată după 2 ani, în 1906, opera sa nu poate fi negată, căci **Familia** a înţeles să devină o revistă care, ieşind din localismul îngust al transilvănenilor s-a înălţat la rangul de revistă naţională, influenţa ei asupra scriitorilor români fiind considerabilă. Ea a fost pepiniera de scriitori ai Ardealului şi tot ea a fost creatoarea curentului de realism popular în graniţele căruia va avea loc dezvoltarea ulterioară a literaturii din această provincie. (32)

Cu toate oscilaţiile de concepte sesizate, cu toate neajunsurile unei producţii literare de nivel în general scăzut, **Familia** reprezintă pentru întreaga jumătate a secolului al XIX-lea – un puternic imbold, un exemplu în primul rând de continuitate si rezistenţă. Revista lui Vulcan va exercita în

BDD-A27134 © 2004 Editura Universităţii din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:01:55 UTC)